

- *Інтегровані дослідження в галузі штучного інтелекту, математичного моделювання та оборонних застосувань (доповідач — член-кореспондент НАН України П.О. Касьянов)*
- *Мовний ландшафт Балкан початку XXI століття: уроки для України (доповідач — доктор філологічних наук В.І. Ярмач)*
- *Про нагородження відзнаками НАН України та Почесними грамотами НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (доповідач — доктор філософських наук О.Н. Кубальський)*
- *Кадрові та поточні питання*

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ 22 жовтня 2025 року

Засідання Президії НАН України 22 жовтня 2025 р. відбулося під головуванням президента НАН України академіка НАН України А.Г. Загороднього.

Члени Президії НАН України заслухали доповідь директора Навчально-наукового комплексу «Інститут прикладного системного аналізу» (ННК ІПСА) Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» члена-кореспондента НАН України **Павла Олеговича Касьянова** про інтегровані дослідження в галузі штучного інтелекту, математичного моделювання та оборонних застосувань (стенограму див. на с. 56).

У доповіді йшлося про розвиток нового напрямку в теорії стохастичних процесів ухвалення рішень, у межах якого розроблено узагальнену математичну основу для аналізу повністю та частково спостережуваних еволюційних систем у борелівських і польських просторах. Доведено теореми існування, неперервності та оптимальності стратегій для процесів зі слабконеперервними перехідними ймовірностями, необмеженими функціями вартості та некомпактними множинами рішень. Обґрунтовано умови збіжності алгоритмів пошуку оптимальних стратегій і встановлено неперервність функцій цін та множин оптимальних рішень у стохастичних ігрових моделях.

На основі отриманих математичних результатів та сучасних методів штучного інтелекту науковці ННК ІПСА виконують низку важливих наукових проектів у співпраці з провідними українськими та міжнародними партнерами. Зокрема, за грантом IMPRESS-U Канзаського університету (США) розроблено III-платформу GRAMMCell для молекулярного моделювання білків у клітинному середовищі з атомною роздільною здатністю.

У співпраці з Університетом Стоуні-Брук (США) та Післядипломною школою ВМС США розробляються практичні застосування цих методів для стратегічного аналізу в оборонній сфері, зокрема для моделювання мережевих вторгнень, оптимі-

зації маршрутизації ресурсів, управління ланцюгами постачання та побудови оптимальних експериментальних дизайнів. Створено платформу *Dysruption* для динамічної підтримки інфраструктурних мереж і ситуаційно-аналітичну платформу моделювання сценаріїв.

Зазначені підходи закладають нову наукову парадигму, коли методи й інструменти, розроблені в межах однієї прикладної галузі, можна ефективно застосовувати для розв'язання задач в інших сферах. Однак для забезпечення максимальної ефективності розвитку цих напрямів необхідна міждисциплінарна координація, яка уможливить синергію між теоретичними дослідженнями та практичним застосуванням, а також дасть змогу прискорити трансфер технологій до державних, оборонних та промислових структур.

В обговоренні доповіді взяли участь директор Центру обчислювальної біології Канзаського університету (США) професор Ілля Ваксер; головний професор Університету Стоуні-Брук (США) Юджин Файнберг; науковий керівник Навчально-наукового комплексу «Інститут прикладного системного аналізу» Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» академік НАН України М.З. Згуровський; академік-секретар Відділення інформатики НАН України, заступник директора Інституту кібернетики імені В.М. Глушкова НАН України академік НАН України О.М. Хіміч; президент НАН України академік НАН України А.Г. Загородній; академік-секретар Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України академік НАН України М.Я. Співак.

* * *

Далі члени Президії НАН України заслухали доповідь провідного наукового співробітника відділу слов'янських мов Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України доктора філологічних наук **Вероніки Іванівни Ярмач** на тему «Мовний ландшафт Балкан початку ХХІ століття: уроки для України» (стенограму див. на с. 63).

Виступ члена-кореспондента НАН України Павла Олеговича Касьянова

На зламі ХХ—ХХІ ст. мовній динаміці в слов'янських країнах Балканського півострова було присвячено низку праць українських науковців: Л.П. Васильєвої, В.В. Чумака, В.І. Ярмач. Цю проблематику активно розробляє також професор Белградського університету Л. Попович.

Першочерговий інтерес становить аналіз конвергентних і дивергентних процесів в ареалі поширення мов штокавської діасистеми — основного діалектного масиву, який лежить в основі літературних стандартів сербської, хорватської, боснійської та чорногорської мов; його ареал охоплює територію Сербії, Боснії і Герцеговини, Чорногорії та більшу частину мовного ареалу Хорватії. Попри те, що мови штокавської діасистеми подібні і характеризуються високим ступенем взаємної зрозумілості для носіїв усіх діалектів, параметри їх соціального функціонування мають істотні відмінності. Дослідження свідчать, що сербська і хорватська мови повністю охоплюють усі соціальні сфери, тоді як боснійська / бошняцька і чорногорська мови охоплюють їх не повністю або взагалі не охоплюють деякі з них. Визначальний вплив на сучасну конфігурацію мов штокавської діасистеми справив геополітичний чинник.

Вчені-лінгвісти окреслюють основні відмінності між сучасними сербською і хорватською мовами на фонологічному, лексичному та граматичному рівнях. У таких дослідженнях ви-

Виступ доктора філологічних наук Вероніки Іванівни Ярмак

вчають різне звукове оформлення інтернаціональної лексики, ставлення до слів іншомовного походження, варіативність синонімічних форм, семантичні поля аналогічних лексем у сербській і хорватській мовах, фонетичні особливості слів, лексичні новотвори, зокрема у фаховій термінології, значна кількість яких виникли в хорватському мовному середовищі, але не були сприйняті сербською мовою, а також графічні особливості питомих та іншомовних власних назв відповідно до сербської та хорватської норм. Розглянуто лінгвістично релевантні відмінності між сербською, хорватською, бошняцькою і чорногорською мовами на дериваційному рівні, а також особливості боснійсько-герцеговинського мовного варіанта.

Ефективність мовної політики в Україні визначається не лише чітким формулюванням її пріоритетних завдань на основі наукового аналізу мовної ситуації в Україні, а й здатністю засвоювати уроки з мовного досвіду інших народів, зокрема досвіду південнослов'янських мов. Дивергентні явища, що зароджуються й акумулюються в межах побутування ареальних варіантів конкретної національної мови, здатні стимулювати відцентрові тенденції в мовній свідомості соціальних еліт і широкого загалу, а це, зі свого боку, може стати каталізатором виникнення локальних ідентичностей аж до їх відокремлення від спільного етномов-

ного материка і формування автономних етнокультурних соціумів.

В обговоренні доповіді взяли участь провідний науковий співробітник відділу загального мовознавства Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України доктор філологічних наук С.С. Єрмоленко; професор кафедри слов'янської філології Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка доктор філологічних наук Т.О. Черниш; академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України академік НАН України Б.М. Ажнюк; перший віцепрезидент НАН України, голова Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України академік НАН України В.Л. Богданов; президент НАН України академік НАН України А.Г. Загородній; радник Президії НАН України академік НАН України В.М. Локтев; віцепрезидент НАН України академік НАН України В.Г. Радченко.

* * *

Члени Президії НАН України розглянули також низку поточних питань:

- затвердили розподіл обов'язків між членами Президії НАН України;
- погодили оновлений склад Експертної комісії НАН України з присудження Золотої медалі імені В.І. Вернадського НАН України;
- внесли зміни до постанови Президії НАН України від 22.12.2021 № 415 «Про Секцію Національної академії наук України»;
- погодили оновлення складу дорадчих органів Президії НАН України;
- затвердили склад бюро Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України;
- затвердили склад бюро Секції хімічних і біологічних наук НАН України;
- затвердили склад бюро Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України;
- заслухали інформацію академіка НАН України О.О. Рафальського про результати атестації наукової роботи молодих вчених НАН України — стипендіатів Президента України та конкурсу на здобуття стипендій Президента України для молодих вчених;

- затвердили оновлений склад Комісії НАН України з питань комунікацій із суспільством і популяризації наукової діяльності;
- погодили оновлений склад робочої групи НАН України з моніторингу та підготовки пропозицій до законодавства України у науковій, науково-технічній та інноваційній сферах;
- затвердили заступників академіків-секретарів і членів бюро відділень НАН України;
- ухвалили призначення вчених секретарів відділень НАН України;
- затвердили новий склад редакційної колегії журналу «Вісник Національної академії наук України»;
- затвердили новий склад редакційної колегії загальноакадемічного журналу «Доповіді Національної академії наук України»;
- ухвалили рішення про започаткування у новому складі співзасновників журналу «Політичні дослідження».

Призначено:

- доктора технічних наук **Бессарабова Володимира Івановича** на посаду директора Інституту фізико-органічної хімії і вуглехімії ім. Л.М. Литвиненка НАН України;
- доктора хімічних наук **Кицю Андрія Романовича** на посаду директора Відділення фізико-хімії горючих копалин Інституту фізико-органічної хімії і вуглехімії ім. Л.М. Литвиненка НАН України.

Затверджено:

- кандидата хімічних наук **Раєнка Геннадія Федоровича** на посаду заступника директора з наукової роботи Інституту фізико-органічної хімії і вуглехімії ім. Л.М. Литвиненка НАН України;
- академіка НАН України **Рафальського Олега Олексійовича** головним редактором наукового журналу «Політичні дослідження/Political studies».

Погоджено призначення:

- доктора хімічних наук **Яволовського Аркадія Олександровича** на посаду завідувача відділу Фізико-хімічного інституту ім. О.В. Богатського НАН України;
- кандидата економічних наук **Коржунової Наталії Володимирівни** на посаду завідувача сектору міжнародного наукового співробітництва Центру інформаційної соціоекономіки Інституту демографії та досліджень якості життя імені Михайла Птухи НАН України.

Відзнакою НАН України «За професійні здобутки» нагороджено:

- почесного директора і радника при дирекції Інституту прикладної фізики НАН України академіка НАН України **Сторіжка Володимира Юхимовича** за багатолітню плідну невтомну працю вченого, організатора науки, педагога і громадського діяча, вагомий особистий внесок у розвиток експериментальної ядерної фізики низьких і середніх енергій та активне сприяння співпраці інституту з науковими центрами Європи;
- головного наукового співробітника Інституту енергетичних машин і систем ім. А.М. Підгорного НАН України члена-кореспондента НАН України **Стояна Юрія Григоровича** за багатолітню плідну невтомну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі прикладної математики і геометричного проектування;
- головного наукового співробітника Інституту енергетичних машин і систем ім. А.М. Підгорного НАН України члена-кореспондента НАН України **Розова Володимира Юрійовича** за багатолітню плідну невтомну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі електротехніки і електроенергетики;
- завідувача відділу Інституту демографії та досліджень якості життя імені Михайла Птухи НАН України члена-кореспондента НАН України **Саріогла Володимира Георгійовича** за багатолітню плідну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю, високі здобутки у професійній діяльності та вагомий особистий внесок у розвиток досліджень у галузі інформаційного забезпечення соціальної економіки;
- ректора Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, першого заступника голови Північно-Східного наукового центру НАН України і МОН України доктора економічних наук, академіка НАПН України **Пономаренка Володимира Степановича** за багатолітню плідну працю на освітянській ниві, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у розвиток наукової школи у галузі стратегічного менеджменту і регіонального економічного управління;
- провідного наукового співробітника Інституту історії України НАН України доктора історичних наук **Ричку Володимира Михайловича** за багатолітню плідну наукову працю, високі професійні здобутки та значний особистий внесок у дослідження історії Київської Русі;
- співробітників Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» — завідувача кафедри доктора технічних наук **Пермякова**

Олександра Анатолійовича; директора Інституту енергетики, електроніки та електромеханіки доктора технічних наук **Томашевського Романа Сергійовича** — за багатолітню плідну працю на освітянській ниві, вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих фахівців з пріоритетних напрямів науки і техніки та активне сприяння зміцненню творчих зв'язків з Національною академією наук України.

Відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни» нагороджено:

- завідувача відділу Інституту фізики НАН України члена-кореспондента НАН України **Назаренка Василя Геннадійовича** за багатолітню плідну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю, вагомі творчі здобутки та значний особистий внесок у підготовку висококваліфікованих наукових кадрів — фахівців у галузі фізики молекулярних і рідинних кристалів;
- співробітників Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» — завідувача кафедри доктора технічних наук **Сахненка Миколу Дмитровича;** завідувача кафедри доктора технічних наук **Субботіну Валерію Валеріївну** — за багатолітню плідну працю на освітянській ниві, вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих фахівців з пріоритетних напрямів науки і техніки та активне сприяння зміцненню творчих зв'язків з Національною академією наук України.

Відзнакою НАН України «За сприяння розвитку науки» нагороджено:

- заступника начальника Харківської обласної військової адміністрації кандидата біологічних наук **Іванова Євгена Геннадійовича** за плідну сумлінну працю, високий професіоналізм, вагомий особистий внесок у зміцнення науково-технічного потенціалу в умовах воєнного стану та активне сприяння співпраці з творчими колективами Національної академії наук України;
- ректора Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» члена-кореспондента НАН України **Сокола Євгена Івановича** за багатолітню плідну працю на освітянській ниві, вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих фахівців з пріоритетних напрямів науки і техніки та активне сприяння зміцненню творчих зв'язків з Національною академією наук України.

Відзнакою НАН України «Талант, натхнення, праця» нагороджено:

- старшого наукового співробітника Фізико-технологічного інституту металів та сплавів НАН України кандидата технічних наук **Пархомчук Жанну В'ячеславівну** за плідну наукову діяльність, високий

творчий потенціал молодого вченого та вагомий особистий внесок у розроблення науково-технологічних засад одержання сталевих литих виробів високої якості.

Подякою НАН України відзначено:

- радника Президії НАН України академіка НАН України **Локтева Вадима Михайловича** за багатолітню плідну невтомну працю, високий рівень наукового та організаційного керівництва Відділенням фізики і астрономії НАН України, ініціативність у розвитку фундаментальних і прикладних досліджень у галузі фізики й астрономії та вагомий особистий внесок у зміцнення взаємодії наукових установ і забезпечення ефективної роботи відділення в умовах воєнного стану;

- радника Президії НАН України, директора Головної астрономічної обсерваторії НАН України академіка НАН України **Яцківа Ярослава Степановича** за багатолітню плідну невтомну працю вченого, організатора науки і громадського діяча, значні здобутки у підготовці висококваліфікованих наукових кадрів та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень і популяризацію наукових досягнень у галузі астрономії;

- почесного ректора Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» академіка НАН України **Півняка Геннадія Григоровича** за багатолітню плідну невтомну працю на освітянській і науковій ниві, значні творчі здобутки в галузі гірничо-металургійного виробництва та вагомий особистий внесок у підготовку висококваліфікованих кадрів для різних галузей промисловості;

- завідувача відділу Інституту фізики НАН України члена-кореспондента НАН України **Рябченка Сергія Михайловича** за багатолітню плідну невтомну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю, вагомі професійні здобутки та значний особистий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі фізики твердого тіла і магнетизму;

- головного наукового співробітника Інституту енергетичних машин і систем ім. А.М. Підгорного НАН України члена-кореспондента НАН України **Тареліна Анатолія Олексійовича** за багатолітню плідну невтомну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у розвиток досліджень у галузі енергомашинобудування, загальнотехнічних проблем енергетики й енергоощадних технологій;

- ученого секретаря Інституту газу НАН України кандидата технічних наук **Ільєнка Бориса Кузьмича** за багатолітню плідну невтомну науково-організаційну працю, значні здобутки у професійній діяльності та вагомий особистий внесок у ефективне організаційне і науково-методичне забезпечення роботи інституту;

- наукового співробітника Національного науково-природничого музею НАН України кандидата біологічних наук **Коваленка Олексія Анатолійовича** за багатолітню плідну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у підтримку Збройних Сил України, активну благодійну і волонтерську діяльність;

- співробітників Київського університету права НАН України — проректора з питань забезпечення і перспективного розвитку **Вільчинську Аллу Іванівну**; доцента кафедри кандидата юридичних наук **Ковальчука Юрія Івановича**; старшого викладача кафедри **Павлова Володимира Олександровича**; завідувача відділу аспірантури кандидата юридичних наук **Перелигину Раїсу Володимирівну** — за багатолітню плідну творчу працю, значний внесок у підготовку наукових кадрів та вагомий здобутки у галузі юридичної науки і освіти.

Почесною грамотою Президії НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України нагороджено:

- провідного наукового співробітника Фізико-технологічного інституту металів та сплавів НАН України доктора технічних наук **Дорошенка Володимира Степановича** за багатолітню плідну невтомну наукову і науково-організаційну працю, високі професійні здо-

бутки та вагомий особистий внесок у розроблення інноваційних технологій отримання литих конструкцій з залізвуглецевих і кольорових сплавів;

- провідного наукового співробітника Фізико-технологічного інституту металів та сплавів НАН України доктора технічних наук **Шипицина Сергія Яковича** за багатолітню плідну наукову і науково-організаційну працю, високі здобутки у професійній діяльності та вагомий особистий внесок у розроблення інноваційних технологій рафінування і модифікування інструментальних, штампованих, жароміцних і корозійностійких сталей різного функціонального призначення;

- завідувача кафедри Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана доктора економічних наук **Лопушняк Галину Степанівну** за багатолітню плідну працю на освітянській ниві, високі професійні здобутки та активну науково-педагогічну діяльність;

- молодшого наукового співробітника Сектору суспільних наук Науково-організаційного відділу Президії НАН України **Коваль Наталію Володимирівну** за багатолітню плідну сумлінну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у науково-організаційне забезпечення роботи Відділення економіки НАН України.

*За матеріалами засідання
підготувала О.О. Мележик*